

MÜHENDİSLİKTE “ANAYASA”YA ANAYASASIZLAŞTIRMADAN “MÜHENDİS”LİĞE

Ali Rıza Aydın
Anayasa Mahkemesi Eski Raportörü

“Kurma”, “oluşturma” işi teknik bir iştir; aklı ve bilimi, biçimi ve içeriği bütünsel olarak kullanmayı ve eyleme dönüştürmeyi gerektirir. Anayasa gibi, toplumsal ilişkileri, hakları, siyaseti, devleti yansıtan ve tanımlayan bir belgeden söz ediliyorsa, bu kullanma ve eylem için bireysel akıldan ortaklaşa akla ve nihayet toplumsal akla; devamında da toplumsal eyleme gereksinim doğar.



“Hayır”ı yalnızca “Evet”in karşılığı olarak görmemek, yukarıdaki teknik nedenlerle dahi anayasa yapım sürecinin bütün sakat hallerine ve meşruiyetsizliğe yanıt olacaktır.

Genel Hatlarıyla Anayasa

Anayasa, hem siyasal hem de hukuksal metin olarak, iç hukuk hiyerarşisinin tepesinde yer alır.¹ Bu üstünlük ve bağlayıcılık aynı zamanda diğer hukuk belgelerinin anayasaya uygun olmasını gerektirir.

Ancak anayasaya, yaşamayan, soyut, kağıt üzerinde, süslü sözcüklerden oluşan bir metin olarak bakmak; onu toplumsal ilişkilerden ve üretim ilişkilerinden kopararak, “üstünlük ve bağlayıcılık” nedeniyle tabu yapmak; hem egemen sınıfın ve iktidarının keyfi yönetimine göz yummak hem de anayasanın sınıfsallığını görmezlikten gelmek anlamına gelir. Bunun bir başka anlamı, “yurttaş haklarını”, yasak olmasına karşın “köleliğe” ya da “kulluğa” çevirmektir.²

Lenin’in de belirttiği gibi anayasa “yaratmaz, saptar”. Diğer deyişle anayasa, hem üretim ilişkilerinin hem de buna bağlı olarak toplumsal ilişkilerin ürünü olarak, kendisinden önceki dönemin maddi yapısını gelecek döneme aktaracak köprü rolü oynar. Aynı zamanda da kaynağı olan yapıyı yeniden üretmeye katkıda bulunur.

Anayasal gelişme tezleri dikkate alındığında, genel hatlarıyla anayasa; (i) temel hak ve özgürlükleri, (ii) siyaseti, (iii) devleti ve (iv) devlet içinde iktidarı tanımlar. Bu tanımlamalar mutlak olmayıp her biri “sınırlar” içerir. Temel hak ve özgürlüklerin nasıl güvence altına alınıp nasıl sınırlandıracağı, siyasetin -dar ya da geniş- hangi çerçeveler içinde yürütüleceği, toplum içinde devletin sınırları, devlet içinde de iktidarın sınırları anayasa ile belirlenir.

Toplumsal düzenin sistemi ve bu sistem içinde uygulanacak rejim, anayasanın ana konularındandır. Toplumsal düzen, yalnızca bireysel hak, özgürlük ve ödevlerle, yasaklarla belirlenmez; sosyal ve ekonomik haklar ve ödevlerle, nihayet siyasal haklar ve ödevlerle bütünleşme gerekir. Toplumsal düzen, bireysel hak, özgürlük ve ödevlerin niceliksel toplamıyla birlikte, toplu hak, özgürlük ve ödevlerin niteliksel etkisi, yaygınlığı ve gücünden oluşur. Bireysel olan ne kadar önemliyse, toplumsal olan kat kat önemlidir ve anayasal düzen bu bütünsellikle ortaya çıkar. Bütünsellik olmadan

Hem hukuksal hem de siyasal bir belge olan anayasanın ne olduğuna bütünsel olarak bakarsak, kaynaklarından hazırlanışına, dilinden özüne, geniş katılımdan kabul ve yürürlük koşullarına, uygulanmasından denetim yollarına ve değiştirilmesine kadar devasa alanda ürktümcü bir ciddiyeti, örgütlenmeyi ve eşgüdümü işaret eden anayasa tekniğinden söz etmemiz gerekir. Bu teknik, Parlamento’da yapılan konuşmalardan ve oylamalardan çok daha derin ve kapsamlıdır. Ekonomiyi, toplumsallığı, kültürü, siyaseti ve ideolojiyi işaret eden “maddi” kaynaklar ile hukuku işaret eden “biçimsel” kaynaklar bir arada değerlendirildiğinde tekniğin önemi daha da artar.

1982 Anayasası’nın, 16 Nisan’da halkoyuna sunulacak olan 2017 değişiklikleri, daha yerinde deyişle içeriği ve amacı bakımından “2017 yeni Anayasa Yasası”, yukarıda giriş yaptığımız tekniğin, ciddiyetin, örgütlenmenin, eşgüdümün ve çaresizliğin en kötü örneği olarak halkın önüne konulmuştur.

“Serbest ve eşit” seçme hakkının, silahların eşitliğinin olmaması; “Evet” ve “Hayır” arasında “Hayır”cılara yönelik baskı ve şiddetin her gün artarak sürmesi; “tarafsız” olması gereken görevdeki Cumhurbaşkanı’nın “Evet” yönünde açık olarak tercihini gösterip kampanya yapması; “Hayır” kampanyası yapanların “Cumhurbaşkanı’na hakaret” suçuyla itham edilmesi; “Evet” için kamu kaynakları ve araçlarının seferber edilmesi, “Evet” ve “Hayır”ın yüzeysel olarak “bas geç” basitliğine indirilmesi gibi durumlar göz önünde tutulduğunda, halkoylamasına giden sürecin de en kötü örnekler arasında yer aldığı tartışmasızdır.

Ne yazık ki “Evet” ve “Hayır”ın yüzeysel olarak “bas geç” basitliğine indirilmesi, tüm yanlışlara karşın bugünlere gelmesinin hukuksal meşruiyetini yaratan TBMM içi muhalefette de görülmektedir. Zaten “basitlik” olmasaydı, toplumsal mühendislik çalıştırılıyorsa, böyle bir anayasa garabeti Meclis’ten geçirilmezdi.

¹ Anayasanın üstünlüğü ve bağlayıcılığı ilkesi.

² “Kölelik ve kulluk yasağı”, İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi’nde de yer almaktadır. Ancak sözleşmecilerde, Sözleşmede ve de İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi kararlarında haklar bireysel olarak öne çıkarılmakta, sömürü ve gerici Sözlüşmedeki ilkeleri delik deşik etmekte; sözcüklerle yasak, sınıfsallığı ne kadar perdeliyorsa o kadarla yetinilmektedir. Sınıfsallık perdelenecek kadar gerçektir. Öte yandan, “kul hakkı” sözcükleri hukuksal değil, genel kullanımıyla dinseldir. Ancak Anayasa Mahkemesi’nin yakın tarihli bir kararının karşı oy gerekçesinde üye Celal Mümtaz Akıncı tarafından hukuksal kavram olarak kullanılabilmektedir. AYMK, 14.12.2016 günlü, E. 2016/36, K.2016/187.

“anayasal devlet”ten, “anayasal toplum”dan söz edilemez; olsa olsa “anayasalı” devletten ve toplumdaki söz edilir.

Anayasa yalnızca diliyle değil, özünü de bütünsellik oluşturur.

Hukuk devletinin temel ilkelerinden biri belirliliktir. Bu ilkeye göre, hukuksal düzenlemelerin hem kişiler, hem de devlet yönünden herhangi bir duraksamaya ve kuşkuya yer vermeyecek şekilde açık, net, anlaşılır, uygulanabilir ve nesnel olması, ayrıca kamu otoritelerinin keyfi uygulamalarına karşı koruyucu önlem içermesi de gereklidir. Bu temel ilke, anayasa için de geçerlidir.

Anayasa, duran, sözcük dizileri ile sınırlı, sessiz bir yazılı metin değildir. Anayasa kuralları kimi doğrudan kimi dayanak oluşturduğu yasalar yoluyla uygulanan dinamik metinlerdir; yaşamı da, kural koymayı da, uygulamayı da denetimi de etkiler. Anayasanın dili ve anlatımıyla birlikte yorumu da bu etkilemede önemlidir.

Anayasayı diğer hukuk kurallarından ayıran en belirgin özellik, yorum teknikleri içinde “öz”ün (ruhun) “söz”ün (dil) önüne geçmesidir. Burada özellikle yasa koyucuya, yargıya ve anayasayı yorumlamakla yetkili denetim organı olarak Anayasa Mahkemesi’ne çok önemli işlevler yüklenmiştir. Anayasada, başta hak ve özgürlükler olmak üzere, “soyut” olarak sıralanan her şey, hiçbir ayırım yapılmaksızın somutlaşmadıkça, yaşama geçirilmedikçe bir anlam ifade etmez. Anayasa fiili durumla olumlulaşır ya da olumsuzlaşır; ya adaletsizlik ve eşitsizliği yaşatır, tutsak eder ya da eşitsizliği yok eder, hakları tanıır, özgürleştirir.

Genel hatları somutlaştırdığımızda, bugün için çizilecek genel anayasa tablosu şöyle özetlenebilir:

Anayasallık niteliğiyle hak ve özgürlükler yönünden ağır basan, yargı bağımsızlığı az zaaf, parlamenter rejimi işlevli, yürütmesi kontrol altında olan, 12 Mart Muhtırası’ndan sonra yapılan 1971 yılı değişiklikleri ile budanan 1961 Anayasası’ndan, hak ve özgürlükler yönünden sınırlı mı sınırlı, yargı bağımsızlığı çok zaaf, parlamentosu işlevli ama zayıf, yürütmesi güçlü, otoriter bir anayasaya, 1982 Anayasası’nın özgün haline -demokrasiye geçiş uğruna rıza gösterildi.

1982 yılından bu yana, özgün haline göre olumlu ya da olumsuz birçok maddesi değiştirilen bir anayasa ile yaşıyoruz. Madde bazında değişiklikler ve içerik bu yazının kapsamını ve boyutunu aşacağı için, değişiklik girişimi ve yürürlükteki değişiklikler yönünden aşağıdaki tabloyu vermekle yetineceğiz. Bu tablo anayasa-siyaset ilişkisini belirtmede de anlamlı olacak.

1982 Anayasası’nın 34 yıllık yaşamında, 14 yıllık AKP döneminin 20 yıllık ANAP ve koalisyonlar dönemine attığı değişiklik girişimi farkı ortada: AKP 16 kez, önceki dönem 8 kez değişiklik girişiminde bulunmuş. AKP’nin 16 değişiklik girişiminin 4’ünün dönemin cumhurbaşkanları tarafından (3’ü Ahmet Necdet Sezer, 1’i Abdullah Gül) geri çevrilmesi bir yana, 1982 Anayasası döneminde Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilen tek değişiklik girişiminin 2008 yılında AKP’ye ait olduğunu da belirtmek gerekir.

2017 yılında, 21 Ocak günü TBMM’de kabul edilen, 11 Şubat 2017 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanan; 330’un üstünde oyla kabul edildiğinden, 367 oyu bulamadığından 16 Nisan’da halkoylamasına sunulacak olan (6771 sayılı) Türkiye Cumhuriyeti Anayasasında Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, 1982 Anayasası değişikliği için toplamda 25’inci, AKP döneminde 17’nci girişim olarak tablodaki yerini aldı. Cumhurbaşkanı geri çevirmedi, imzaladı; 110 milletvekili tarafından Anayasa Mahkemesi’ne iptal davası açılmadı. Bu değişikliğin yürürlüğe girip girmeyeceği artık 16 Nisan halkoylaması sonucuna bağlı.

Bu genel bilgilere eklenmesi gereken konulardan biri de, artık birçok maddesi uygulanmayan, özellikle temel hak ve özgürlüklere ilişkin maddeleri ise çifte standartlı uygulanan bir anayasaya sahip olmamız. Bu kaotik durumu ne yazık ki, yalnızca AKP iktidarı yaratmıyor. Tarafsız olması gereken Cumhurbaşkanı da yaratıyor; demokratik masumiyetle Anayasa’nın çiğnenmesine kayıtsız kalan düzen muhalefeti de yaratıyor.

Ve en kötüsü de anayasayı yorumlamakla, anayasal bütünlüğü koruyup ve kollayarak sürdürmekle yükümlü son yetkili organ olan Anayasa Mahkemesi’nin verdiği kararlarla anayasayı ihmal ya da ihlale izin vermesi. Laik hukuk devletinin yıkımına onay vermek, OHAL KHK’lerini “katı şekilsel ret” ile denetlememek, sokağa çıkma yasaklarını uygun bulmak bu kararların başında geliyor.

Artık “insan haklarına saygılı”, “demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devleti” yok. Artık Anayasa’yı istediği gibi yorumlayan, başında taraflı bir Cumhurbaşkanı’nın olduğu, insan haklarına kendileri, yandaşları ve sermaye sınıfı için saygılı; antidemokratik, antilaik, antisosyal, hukuku keyfice kullanan, Parlamentosu işlevsiz, yargısı güdümlü; bilimsel özgürlük yuvaları polis kontrolünde; emekçileri, medyayı ve demokratik kitle örgütlerini baskı altında tutan bir fiili durum var.³

Tablo. 1982 Anayasası Değişiklikleri

Dönem	Değişiklik Girişimi Sayısı	Yürürlüğe Giren Değişiklik Sayısı	Cumhurbaşkanı Tarafından Geri Gönderilen	Halkoylaması Ret	Anayasa Mahkemesi İptal
ANAP	2	1	-	1	-
DYP-SHP/CHP	2	2	-	-	-
DSP-MHP-ANAP	4	4	-	-	-
20 Yıllık Ara Toplam	8	7	-	1	-
14 Yıllık AKP	16	11	4	-	1
Toplam	24	18	4	1	1
AKP 2017 Değişikliği	1	?	-	?	?

³ Bu krizi ve kaotik ortamı yaratan partinin, “demokratik ve laik cumhuriyet ilkeleri”ni ihlal ettiği gerekçesiyle, 2008 yılında Anayasa Mahkemesi’nce suçu sabit görülen bir parti olması; genel seçimlerde bu partinin başbakanlarının ve bakanlarının Yüce Divan’a sevkinden bolca söz edilmesi; 15 Temmuz Darbe Girişimi’ni yaptığı iddia edilenlerin, devlet içindeki uzun yerleşiklikleri ve yayılmalarının zirvede olduğu yılların 2002-2013 arası AKP dönemini kapsamaması; Türkiye’yi bugünlere getiren tüm kadrolaşma ve planların ve de 2010 Anayasa değişikliğinin AKP/Cemaat ortaklığıyla yapılması; 2010 değişikliğinin halkoylaması için “mezardan seçmen taşıyacak” duygusalıktaki bağlılık, yolsuzluk ve katliamların üstünün örtülmesi gibi daha birçok fiili durum, aslında meşruiyeti kalmayan, aynı zamanda da suç hanesi kabarık bir iktidarın fiili durumuna dayanak tipik örneklerdir.

Bu fiili durum, 15 Temmuz 2016 Darbe Girişimi gerekçeli OHAL'li düzen ile sürdürülürken, OHAL KHK'leri katmerli hukuksuzlukla Anayasa'yı bile tanımazken, hem özel mülkler hem kamu kaynakları hukuksuz olarak Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu ve Türkiye Varlık Fonu aracılığıyla yeniden paylaşımına sokulurken, emekçiler cadı avına kurban edilip yalnızca işlerinden değil mesleklerinden ve haklarından mahrum bırakılırken, grevler yasaklanıp toplantı ve gösteri yürüyüşleri engellenirken, bu düzenin olduğu gibi yansıdığı bir anayasa değişikliğine giriliyor.

Anayasa Değişikliği mi Yeni Anayasa mı?

Hükümleri, "yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını ve diğer kuruluş ve kişileri bağlayan" anayasa, sözleşme ve özünü temel hak, özgürlük ve ödevleri, siyaseti ve devleti tanımlayıp nitelendirirken, kendisini de koruma altına alır.

Bir kere "hiçbir kimse veya organ"ın "kaynağını anayasadan almayan bir devlet yetkisi" kullanmasına izin vermez.

İkincisi, tanımladığı devlet şekli olan Cumhuriyet'in, bu Cumhuriyet'in niteliklerinin ve devlet bütünlüğüne ilişkin maddelerinin dolaylı da olsa değiştirilmesine izin vermez.

Üçüncüsü, ilk üç madde dışındaki maddelerinin nasıl değiştirileceğini kendisi yazar.⁴

Dördüncüsü, anayasal denetim mekanizmasını "anayasa yargısı" yoluyla kurarken, yukarıdaki ilk üç ilkeyi de bu mekanizmaya dahil eder.

Dört ana başlık altında topladığımız bu ilkelerin özeti, yürürlükteki Anayasa'nın ilk üç maddesinin değiştirilmesi ya da yeni bir anayasa yapılması "kurulu istenç" olarak nitelendireceğimiz "kurulu meclis" in yetkisi dışındadır. Bu yetki, "kurucu istenç" olarak "halk"ın ya da "kurucu meclis"indir.

Anayasa'nın ilk üç maddesine el atılması ya da yeni anayasa niteliğinde anayasa değişikliği yapılması yasağının genel ilkeleri şöyle özetlenebilir:

- (i) Anayasa değişikliği, "anayasal düzenin bütünlüğü"nü, "anayasanın temel çerçevesini" bozmamalıdır.
- (ii) Anayasa değişikliği, değişiklikten önceki anayasada tanımlanan biçimde işleyerek yaşama geçen önceki düzeni ve rejimi olanaksız hale getirmemelidir.
- (iii) Cumhuriyet'ten ve niteliklerinden en küçük bir sapma olmamalıdır.



**"Anayasa değişikliği"
"Cumhurbaşkanı"
adı altında "anayasalı
hükümdar"a devleti
teslim etmekte; temel hak
ve özgürlüklerin anayasal
ve yasal güvencesini ve
uygulamasını "anayasalı
hükümdar"ın keyfilğine
bıraktığıdır.**

(iv) İlk üçünün gerçekleşmesi için, anayasa normlarının bütünlüğünü koruyan ilk üç maddeye dolaylı da olsa el atılmamalıdır.

Bu ilkeleri ihlal eden değişiklikler teklif edilemez, edilmesi halinde "teklif" koşullarına uyulmamış olur. Teklif koşullarına uyulmaması, geçerli olmayan teklifin Meclis'te görüşülerek yasallaşması, "geçerli teklif" koşulunun "şekil bakımından" incelenmesini ve denetimini gerektirir. Bu denetim, Anayasa Mahkemesi'ne verilmiştir. Ancak Anayasa Mahkemesi kendiliğinden denetim yapamaz. Cumhurbaşkanı'nca veya TBMM üyelerinin beşte biri (110 milletvekili) tarafından iptal davası açılması gerekir.⁵

6771 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasında Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, biri geçici ve diğeri yürürlük maddesi olmak üzere 18 maddeden oluşmasına karşın, yürürlükteki Anayasa'nın 69 maddesiyle oynuyor ve bir de geçici madde ekliyor. Bu oynamalarla, 24 maddede kısmi değişiklik, 10 maddede tümüyle değişiklik, 5 maddede ekleme, 19 maddede çıkarma yapılıyor; 21 madde ise tümüyle yürürlükten kaldırılıyor. Böylece 18 maddelik kanunla 177 maddelik Anayasa'nın -oynanan 69 maddenin kimilerine birden çok dokunmak suretiyle- toplam 79 maddesine el atılıyor.

Yasa tekniği açısından sorunlu olan bu yöntemi şöyle açabiliriz. 18 maddelik Kanun'un ilk 15 maddesiyle, ekleme, kısmi değişiklik ya da tümüyle değişiklik olmak üzere Anayasa'nın 15 maddesine doğrudan el atılıyor. Kanunun yalnızca bir maddesiyle de (16. Madde) "yerlerinize marş marş" yöntemiyle diğer 64 maddeye el atılıyor. Bu yöntemin sakıncalarının başında, halkın bilgilendirme ve sorgulama hakkının perdelenmesi geliyor. Hem anayasayı ve hukuk ilkelerini hem de halkoylamasında oy kullanacak olanları hafife alan bir iktidar ve "ben yaptım oldu" mantığı...

Bu el atma, Parlamento içinden çıkan Başbakan ve bakanları (yürütme organını) yok ederek, yürütme yetkisi ve görevini "tek kişi"ye yüklemekte; TBMM'yi yetkisini azaltarak işlevsizleştirmekte, "devredilmez" olan yasama yetkisini "Cumhurbaşkanı kararnameleleri" aracılığıyla "tek kişi"ye devretmekte; siyasetin yansıması Parlamento'nun ve bağımsız yargı organının siyasal ve hukuksal denetimlerini sınırlamakta; sorumsuz ve tarafsız olması gereken Cumhurbaşkanı'nı, sözde sorumlulukla koruyarak partili (hatta parti lideri) yapmakta; tek kişinin yasama ve yargı üzerindeki egemenliği ile "kuvetler ayrılığını" "tek kişi"de

⁴ Yürürlükteki Anayasa'nın 4. Maddesi, ilk üç maddenin değiştirilemeyeceğini, değiştirilmesinin teklif edilemeyeceğini yazmasına karşın, Anayasa Mahkemesi ilk üç maddeyi koruma altına alan 4. Madde'nin de aynı gerekçeyle koruma altına alındığını ve değiştirilemeyeceğini karar altına almıştır. AYMK, 5.6.2008 günlü, E.2008/16, K.2008/116. Bu karar, 1961 Anayasası ile getirilen Anayasa Mahkemesi tarihi içindeki diğer koruma kararlarına da gönderme yaparak, anayasa yargısı tarihinde önemli bir yere oturmuştur.

⁵ CHP tarafından, 6771 sayılı Kanun'un Anayasa Mahkemesi'ne götürülmemesi yönünde yapılan açıklama, hukuksal ve siyasal yönleri bir yana CHP'nin Anamuhalefet Partisi olarak şekil bakımından iptal davası açma yetkisinin olmaması yönünden de içiçe bir görüntü vermektedir (Bkz. <http://haber.sol.org.tr/yazarlar/ali-riza-aydin/halkoylaması-her-sey-mi-185821>). CHP bu açıklamayla, parti bağlantısına bakılmaksızın buluşabilecek olan 110 milletvekilinin iradesine müdahale etmiştir. AKP'nin, CHP'ye Anayasa Mahkemesi'ne iptal davası açılması yönündeki attığı pas ve açıklamadan sonra yaptığı değerlendirmeler, CHP'nin bu konuda yetkisi olmadığı halde misyon üstlenmesini, "AKP'nin oyununa gelme" olarak nitelendirebilecek emareleri vermektedir.

birleştirmekte; Cumhuriyet'in niteliklerini değiştirmekte ve "Cumhurbaşkanı" adı altında "anayasalı hükümdar"a devleti teslim etmekte; temel hak ve özgürlüklerin anayasal ve yasal güvencesini ve uygulamasını "anayasalı hükümdar"ın keyfilğine bırakmaktadır.

AKP'nin Anayasa Değişikliği Kanunu, Anayasa'nın ilk iki maddesine doğrudan dokunmaz gözükmekle birlikte dolaylı yoldan, hem de birçok yönden dokunmakta, "rejim değişikliği" getirerek aslında "örtülü yeni anayasa" yapmaktadır.

İnsan haklarını çifte standart uygulayan, "demokratik, laik ve sosyal hukuk devleti" yerine, antidemokratik, antilaik, antisosyal ve keyfilği esas alan, tek kişi tarafından yönetilen fiili durumu anayasaya yansıtmaktır yeni Anayasa Kanunu ile getirilen.

Siyaset artık, beş yıldan beş yıla tek kişinin seçimine kilitlenecek, demokrasi de bu seçimle var olacaktır. İçinden hükümet çıkaramayacak, iktidara kaynak olamayacak ve iktidarı denetleyemeyecek bir Parlamento için "siyasi partilerin" çabası anlamsızlaşacaktır. Bu anlamsızlaşma, siyasi partileri "demokratik siyasi hayatın vazgeçilmez unsurları" olmaktan çıkaracak, "demokrasi figüranı" yapacaktır.

Laik toplum ve devlette dinin; toplumun, siyasetin, devletin, eğitimin, sağlığın, diğer hak ve özgürlüklerin içine girmemesi gerekirken; toplumsal, siyasal ve kamusal sorunların "dinin, din duygularının veya dince kutsal sayılan şeylerin istismar edilmesi"yle çözümlenmemesi gerekirken, laikliğin yalnızca "din özgürlüğü" olarak tanımlandığı bir antilaik yapı söz konusudur.⁶

Sosyallik; yerini dinsel hayır anlayışına ve zekata bırakmıştır. Yandaş olmayanlar ezilmekte, sömürülmekte, kıyım uğramakta ve "taş çorbası"na mahkum edilmektedir.⁷

Anayasal devlet ile anayasalı devlet aynı anlama gelmez. "Anayasanın devlet iktidarını sınırlayan, kişi ve toplum (yazarın notu) haklarını güvenceye alan belge olması, aynı zamanda bir siyasi tercihi de yansıtır. Çünkü anayasanın devletin statüsü olması hukuki bir niteliğidir. Buna karşılık, devlet iktidarını sınırlaması, 1789 İnsan ve Yurttaş Hakları Beyanname'si'nin 16. Maddesi'ndeki, 'insan haklarının sağlanmadığı ve kuvvetler ayrılığının belirlenmediği toplumlar asla anayasaya sahip değildiler' ilkesi, anayasanın siyasi niteliğini ortaya koymaktadır. İşte anayasanın bu siyasi niteliğidir ki, 'anayasal devlet' ile 'anayasalı devlet'i birbirinden ayırır. Çünkü tanımı gereği, her devletin bir anayasası vardır, ama rejimi anayasal olmayabilir."⁸

Gündemdeki Anayasa değişikliği, devlet iktidarını sınırlamak yerine serbest bırakıyor; devlet statüsü, ağırlıklı olarak "tek kişi" statüsüyle özdeşleşiyor. Tek kişi statüsünün, devlet statüsünden farkı ise çok açık: "keyfi takdir hakkı" statüsü...

Bu keyfi takdir hakkı, devlet yönetiminin olduğu gibi bireysel ve toplumsal hakların da belirleyicisi... Ölçütler tek kişinin elinde, ölçütlerin ilkeleri ise sermaye düzeni ve milli iradeyle bezenmiş gerici. En genel anlatımıyla tam bir sınıfsallık.



Anayasasızlaştırmadan Mühendisliğe

AKP'nin yaptığı, anayasal devletten anayasalı devlete geçişten daha derinleri, "anayasızlaştırma"yı işaret ediyor. AKP iktidarının piyasacı ve gerici politikalarının, emperyalizm ortaklığının, savaş sevdasının, OHAL'li hukuksuzluklarının, "Cumhurbaşkanı" paravanı altında sözde anayasa metnine geçirilmesi söz konusu...

Ve aşağıdaki yakın tarihin emarelerini verdiği "fiili durum" da aynı kaydın dayanakları arasında:

(i) 2010: Bağımsız yargı güvencesinde denetimin ve hak arama özgürlüğünün yok edildiği, yargının bütünüyle iktidar güdümüne girdiği; iktidarın anayasal sınırlamaları delerek serbestleştiği Anayasa değişikliği.

(ii) 2013: Haziran Direnişi'ni kırmak için kullanılan baskı ve şiddet, devamında baskı ve şiddetin hukuksallaştırılması.

(iii) 2013: 17 ve 25 Aralık yolsuzluk soruşturmalarının bastırılması.

(iv) 2014: Cumhurbaşkanı'nın halk tarafından seçilmesi.

(v) 2015: 7 Haziran ve 1 Kasım genel seçimleri; güvensizleştirilen, işlevsizleştirilen Meclis ve payanda görevi üstlenen Meclis muhalefeti.

(vi) 2016: 15 Temmuz Darbe Girişimi, OHAL düzeni ve OHAL KHK'leriyle yaratılan hukuksuzluk; kıyım.

Bu dönem, emeğin ucuz, esnek ve güvencesiz hale getirildiği, gelir dağılımının en zengin yüzde 20 lehine, diğer yüzde 80 aleyhine bozulduğu; toplumsal hakların budandığı, toplantı ve gösteri yürüyüşlerinin bastırıldığı, sokağa çıkma yasaklarının süresizleştirildiği; iş cinayetleri, kadın cinayetleri, çocuk istismarları ve katliamların yaygınlaştırıldığı; grevlerin durdurulduğu, (dernek, vakıf, sendika, kamu kurumu niteliğinde meslek kuruluşu tipi) örgütlenmelerin baskılandığı; ekonomik krizle özdeş kaotik bir krizler dönemi aynı zamanda...

Demokratik kitle örgütü niteliği yitirilerek, etnik ve dinsel nedenlerle parçalanarak, üzerlerindeki denetim baskıya çevrilerek dağıtılan toplumsal/ekonomik/mesleki örgütler,

kamu kurumu niteliğinde meslek kuruluşlarında (KKNMK) olduğu gibi, yetkisizleştirilerek işlevsiz hale getirildiler. Bu işlevsizleştirilmenin bir yanında da iktidar payandalığı var.

AKP, Anayasa'nın KKNMK'yi düzenleyen 135. Maddesi ile oynamadı.⁹ Ama bu maddede dayanılarak çıkarılan KKNMK'lere ilişkin yasalarla ve bu kuruluşları ilgilendiren konulardaki diğer yasalarla fazlasıyla oynadı. Bu oynamaların çoğu "anayasal güvence"ye karşın yapıldı ve çok azı anayasal denetime takıldı.

Asıl hedef, bu anayasal güvenceli kuruluşları, Anayasa'nın 135. Maddesi'ni yürürlükten kaldırarak yok etmektir. Hâlâ da geçerliliğini koruyan bu niyet, kendisini kayıtsız koşulsuz yeni liberalizme aday olan AKP'nin organize saldırılarıyla sürmekle birlikte, 135. Madde güvencesi altın-

⁶ Laiklik konusunda, Dipnot 4'te verilen Anayasa Mahkemesi kararı önemli bilgiler içermektedir.

⁷ <http://haber.sol.org.tr/yazarlar/ali-riza-aydin/tas-corbasi-184256>

⁸ Erdoğan Teziç, Anayasa Hukuku, Beta Basım Yayım, 4. Bası, İstanbul, 1997, s. 2.

⁹ 135. Madde, 1995 yılında yapılan kısmi demokratikleşme, yasak kaldırma ve esneklik değişiklikleri dışında değişiklik geçirmedi.

daki birçok meslek kuruluşunun niceliksel ve niteliksel dik duruşu 135. Madde'yi de bir çeşit koruma altına aldı. Ancak "işlevsizleştirme" çabaları ve denetim baskısı kırılmadı.

AKP; meslek kuruluşlarının elini bükemedi, ama toplumsal denetimin bu etkin kuruluşları dönüştürerek neoliberal politikalara feda etme yolundan da vazgeçmedi. 2011 yılındaki AKP KHK'leriyle ciddi darbelere girildi. Bunların bir bölümü "yetki kanunu" kapsamında olmadığı gerekçesiyle Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilirken, bir bölümü incelendi ve Anayasa'ya uygun bulundu. Özetle, devlet/hukuk/yargı üçgeni mevcut üretim ilişkileri ağına toz kondurmadı.

Bir yandan da Rekabet Kurulu'ndan Cumhurbaşkanlığı Devlet Denetleme Kurulu'na, Liberal Düşünce Topluluğu'ndan OECD ve Dünya Bankası'na kadar geniş bir cephe ile "rekabetçi piyasa"ya uygun bir profesyonel meslek hedefine kilitlendi. "KKNMK'ler dağıtılmalı", Dünya Bankası'nın deyişiyle "esnek ve etkili eylemler sergilemede muazzam bir potansiyele sahip" sivil toplum örgütleriyle (aynı alanda birden çok dernekle) daha geniş bir işbirliğine gidilmeliydi.¹⁰

6771 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasında Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'la Anayasa'nın 135. Maddesi'ne dokunulmasa da, değişikliklerin halkoylamasında kabul edilmesi halinde KKNMK'ler için büyük tuzaklar var.

Artık meslek kuruluşlarının yasalarında sözü edilen, "Başbakan", "bakanlar kurulu" gibi sözcüklerin yerini "Cumhurbaşkanı" alacak. "Bakan" sözcüğü kalsa bile "siyasi sorumluluğu" olan bakanın yerini atamayla gelen ve Cumhurbaşkanı emrinde olan kamu görevlisi alacak. Siyaseten ve hukuken "hükümet" yetki, görevi ve denetimi "Cumhurbaşkanı" adındaki tek kişide olacak. Yönetmelik dışındaki idari düzenlemeler "Cumhurbaşkanı kararname" ile yapılacak.

Ancak en büyük tuzak, Anayasa'nın 135. Maddesi gereği "kanun" ile düzenlenmesi gereken, "yetki kanunu" olmadıkça KHK ile düzenlenemeyecek olan konuların, Anayasa değişikliğiyle birlikte doğrudan "Cumhurbaşkanlığı kararnamesi" (CBK) ile düzenlenebilecek olması. KHK'lerin yerini CBK'ler alacak, hem de yetki kanununa gerek duyulmaksızın. Garip bir teselli var: CBK'ler Anayasa Mahkemesi denetimine tabi...

Anayasa Mahkemesi, Anayasa'nın 135. Maddesi'ne uygunluğu ve yasallık güvencesini bu tuzaklardan ne kadar korur, bilinmez. Ama görünen köyün kılavuz istemeyeceği bir konu var: Bu rejim değişikliği kabul edilirse KKNMK'lere veda gecikmeyebilir. Kaldı ki kapitalist/emperyalist düzen de bunu istiyor.

Sonuç

Yeni anayasa girişimi, hazırlanmasından, görüşülmesine ve halkın önüne çıkarılmasına kadar biçimsel ve içeriksel sakatlıklarla dolu. Yeni anayasa yapma yetkisi olmayan "kurulu Meclis", tüm bu sakatlıkları ve rejim değişikliğini göz göre göre "Anayasa değişikliği" diye sunuyor. Bu sunuş ve kabul, özük saklayarak değişikliklere olağan hukuk metni olarak bakılmasını sağlıyor ve "Hayır"ın içeriğini boşaltıyor.

Diğer deyişle, "Hayır"a "Evet"in karşılığı olarak basit bir rol yükleniyor.

Anayasa'daki diğer değişikliklerde ve demokratikleşme önerilerinde olduğu gibi, girişimlerin hep egemenlerden (gücü elinde tutan çıkar gruplarından, üretim araçları ve ilişkileri üzerinde söz ve karar sahibi olanlardan, ezenlerden, sömürenlerden, gericilerden) gelmesi, dışarıda kalan geniş kitlenin edilgen kılınması, sonucun hep egemene yaraması görmezlikten geliniyor. Yüzde 10 barajlı "temsilcilerin istencine saygı", "halkın istenci" ile özdeşleştirilerek, ezilen ve sömürülen halkın piyasacı ve gerici düzenle uzlaşması, aslında biat etmesi isteniyor.

"Yeni anayasa" bu yönlerden kabul edilemeyeceği gibi, 2002 yılından bu yana iktidarda olan AKP'nin, hem kendi yarattığı düzeni "sorun alanı" olarak ilan etmesi hem de bu sorunun çözümü için anayasal düzeni altüst eden rejim değişikliğine gitmesi yönlerinden de kabul edilemez.

Anayasalı hükümdarlık olarak tanımlanacak "Cumhurbaşkanı" rejimi, en büyük darbeyi "siyasetçilik" adına yapacak: Siyasal katılım ve mücadele kırılacak, siyasi partiler işlevsizleştirilecek, toplumsal ve ekonomik hak ve özgürlükler sınırlandırılacak, fiili eşitsizlik ve adaletsizlik artacak, kamu kaynaklarının talanı hızlanacak, sermaye sınıfı daha fazla korumaya alınacak, hak mücadeleleri önüne barajlar konulacak. Sınıfsal mücadele ise, geniş kesimlerde bolca kullanılan "İşçi sınıfı mı kaldı", "Hele bir halkoylamasını atlatalım" sözcükleriyle önemsizleştirilecek.

Katılımcı/çoğulcu demokrasi yok olurken, temsili (çoğunlukçu) demokrasi ve bu demokrasinin olmazsa olmazı olarak gösterilen seçim de anlamsızlaşacak. Çünkü temsil, "tek kişi"ye verilecek ve bu temsilcinin karşısında düzen adına da siyasal bir güç olmayacak; muhalefet kavramı siyaset sahnesinden silinecek.

Ve bütün bunları sermaye sınıfı adına "Cumhuriyet" şemsiyeli, "Cumhurbaşkanı" maskeli, "tarafsız hakem"liğine parti logosunu takan, aynı zamanda parti başkanı olabilecek tek kişi yönetecek. Sınıf adına, emperyalizm adına kusur işlenmedikçe hükümdarlık düzeni devam edecek. Olası kusur halinde, siyasi partilerle uğraşmak yerine tek kişiyi değiştirmek gibi bir rahatlıkla yoluna devam edecek sermaye düzeni.

Bu rejim değişikliği sonucu, kapitalizmin ekonomi politikası ile anayasanın ekonomi politikasındaki özdeşleşme keskinleşecek.¹¹

Rejim değişikliğine "Evet" diyen, "Hayır"cuları tehdit eden bir Cumhurbaşkanı'na "Hayır" yetmez. AKP'ye "Hayır" yetmez. Bu değişikliğe hukuksal meşruiyet kazandıran, sonra da işi halka havale eden Meclis içi ve dışı düzen muhalefetine de "Hayır" yetmez.

Piyasacı ve gerici düzene toptan "Hayır" demek için "Hayır"ı sömürüye karşı örgütlü ve sınıfsal mücadelenin parçasına çevirmek gerekir.

Yeni toplumsal ilişkilere ve yapıya ulaşmadan, toplumcu bir anayasa yapılamaz.¹²

¹⁰ Bu konularda bkz. Ali Rıza Aydın, "KKNMK Kapsamında Tabip Odalarını Bekleyen Gelecek", Sağlık(sızlık) Yıllığı 2013 Sağlıkta Yıkımın Güncesi içinde, Yazılama Yayınevi, İstanbul, 2014, s.222-235; Ali Rıza Aydın, "KKNMK: Demokratik Nitelik ve Anayasal Güvence", <http://www.yeniayaklasimlar.org/m.aspx?id=5344>

¹¹ Ali Rıza Aydın, "Anayasaların Ekonomi Politikası Üzerine", Gelenek Dergisi, Sayı:120, Mayıs-Haziran 2013, s.40-59.

¹² Ali Rıza Aydın, "Yeni Anayasa mı, Yeni Toplumsal İlişki ve Yapı mı?", Gelenek Dergisi, Sayı:117, Kasım 2012, s.99-112.